

Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU24

Ett utvidgat utreseförbud för barn

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i brottsbalken, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och offentlighets- och sekretesslagen.

Regeringens lagförslag innebär en utvidgning av det nu gällande utreseförbudet i LVU. Utreseförbud föreslås kunna beslutas om det finns en påtaglig risk för att ett barn förs utomlands eller lämnar Sverige och att barnets hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen på grund av omständigheter som kan leda till vård enligt LVU. Det kan röra sig om fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i boendemiljön. Det kan också handla om den unges missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende. Förslaget innebär även att sekretess ska gälla för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden hos Polismyndigheten i verksamhet som syftar till att upprätthålla ett utreseförbud och att straffansvaret för egenmäktighet med barn utvidgas till att omfatta gärningar där ett barn under 15 år förs bort eller annars undanhålls, om gärningen är ägnad att hindra att vård enligt LVU påbörjas.

Lagförslaget syftar till att bl.a. skydda barn mot skadliga utlandsvistelser och hindra att barn förs utomlands i strid med ett utreseförbud.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 2024.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns tre reservationer (S, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2023/24:72 Ett utvidgat utreseförbud för barn.

Fyra yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Regeringens lagförslag	6
Lagens framtida utformning m.m.	10
Reservationer	13
1. Förutsättningar för utreseförbud, punkt 1 (S)	13
2. Utreseförbud för andra än barn, punkt 3 (MP)	14
3. Stöd till barn som förts utomlands och socialtjänstens förutsättningar, punkt 4 (S, MP)	14
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Propositionen	16
Följdmotionerna	16
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	17
<i>Bilaga 3</i>	
Reservanternas lagförslag	20

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regeringens lagförslag

1. Förutsättningar för utreseförbud

Riksdagen antar 31 a § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:72 punkt 2 i denna del och avslår motion

2023/24:2823 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S).

Reservation 1 (S)

2. Lagförslaget i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
3. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) i de delar som inte omfattas av utskottets förslag ovan.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:72 punkterna 1, 2 i denna del och 3.

Lagens framtida utformning m.m.

3. Utreseförbud för andra än barn

Riksdagen avslår motion

2023/24:2825 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1.

Reservation 2 (MP)

4. Stöd till barn som förts utomlands och socialtjänstens förutsättningar

Riksdagen avslår motion

2023/24:2825 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkandena 2 och 3.

Reservation 3 (S, MP)

Stockholm den 25 april 2024

På socialutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Johan Hultberg (M), Yasmine Bladelius (S), Carita Boulwén (SD), Mikael Dahlqvist (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Anna Vikström (S), Malin Höglund (M), Karin Rågsjö (V), Christofer Bergenblock (C), Mona Olin (SD), Ulrika Westerlund (MP), Leonid Yurkovskiy (SD), Dzenan Cisija (S), Camilla Rinaldo Miller (KD) och Gulan Avci (L).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2023/24:72 Ett utvidgat utreseförbud för barn och fyra yrkanden i två följdmotioner. Regeringens förslag till riksdagsbeslut och förslagen i motionerna finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Reservanternas lagförslag finns i bilaga 3.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är disponerat så att utskottet inleder med att behandla regeringens lagförslag och en motion med förslag på en ändring i regeringens lagförslag. Därefter behandlas en motion som innehåller förslag på tillkännagivanden till regeringen.

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken, lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen. Lagförslaget innebär att det nu gällande utreseförbudet och straffansvaret för egenmäktighet med barn utvidgas. Förslaget innebär även att sekretess ska gälla för uppgifter hos Polismyndigheten i verksamhet som syftar till att upprätthålla ett utreseförbud. Därmed avslår riksdagen ett motionsyrkande om förutsättningar för utreseförbud.

Jämför reservation 1 (S).

Bakgrund

Den 1 juli 2020 infördes bestämmelser om utreseförbud i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, för att skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller könsstympas (prop. 2019/20:131, bet. 2019/20:JuU23, rskr. 2019/20:272). Ett viktigt skäl för att införa ett utreseförbud var att svenska myndigheter har mycket begränsade möjligheter att agera i andra länder om ett barn har förts utomlands eller lämnat Sverige i syfte att ingå barnäktenskap eller könsstympas (se prop. 2019/20:131 s. 62 och 63).

Enligt den nuvarande bestämmelsen ska ett utreseförbud meddelas för ett barn om det finns en påtaglig risk för att barnet förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller att könsstympas. Ett beslut om utreseförbud meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialtjänsten (31 b § LVU). Om ett utreseförbud har meddelats ska socialnämnden inom sex månader från dagen för beslutet pröva om utreseförbudet ska upphöra. Denna fråga ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från den senaste prövningen. Om det inte längre finns skäl för ett utreseförbud, ska socialnämnden besluta att utreseförbudet ska upphöra (31 c § LVU).

Regeringen föreslår nu en utvidgning av utreseförbudet.

Propositionen

Utformningen av ett utvidgat utreseförbud

Regeringen föreslår att ett utreseförbud ska meddelas för den som är under 18 år om det finns en påtaglig risk för att han eller hon förs utomlands eller lämnar Sverige och att hans eller hennes hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen på grund av

- fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i boendemiljön eller
- eget missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Den föreslagna utvidgningen motsvarar kriterierna för att besluta om vård enligt LVU med den skillnaden att det är riskerna i boendemiljön under en utlandsvistelse som ska bedömas i stället för riskerna i hemmet när det gäller brister i omsorgen (jfr 2 § LVU). När det gäller den unges eget beteende är det riskerna under utlandsvistelsen som ska bedömas (jfr 3 § LVU).

Närmare om utformningen av utreseförbudet

I lagrådsremissen föreslogs att utreseförbudet skulle utformas så att kriterierna motsvarar kriterierna för vård enligt 2 och 3 §§ LVU med den skillnaden att det är riskerna i boendemiljön under en utlandsvistelse som ska bedömas i stället för riskerna i hemmet. Den nuvarande lydelsen av bestämmelsen skulle tas bort eftersom den anses konsumeras av den föreslagna lydelsen i lagrådsremissen.

Lagrådet delade inte uppfattningen att uttrycket ”i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse” eller könsstympning omfattas av kriteriet ”annat förhållande i boendemiljön”. Lagrådet konstaterade att könsstympning kan vara fysisk misshandel men att det är tveksamt om uttrycket ”i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse” är hänförligt till något annat förhållande i boendemiljön. För att säkerställa att barn även fortsättningsvis skyddas mot att föras utomlands för att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse och för att undvika tillämpningsproblem föreslog Lagrådet att bestämmelsen om utreseförbud formuleras så att ”i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse” anges särskilt.

Regeringen konstaterar inledningsvis i likhet med Lagrådet att könsstympning omfattas av kriteriet fysisk misshandel och att det därför saknas skäl att särskilt ange det som en grund för utreseförbud. När det därefter gäller uttrycket ”i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse” konstaterar regeringen att flera av de föreslagna kriterierna kan bli aktuella.

Regeringen gör bedömningen att den föreslagna lydelsen i lagrådsremissen omfattar de situationer där det finns en påtaglig risk för att ett barn förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Grunden för utreseförbud kan då vara psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet. Det skulle därmed vara fråga om en dubbelreglering om syftet att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse anges särskilt. Det är samtidigt enligt regeringen mycket angeläget att säkerställa att barn även fortsättningsvis skyddas mot att föras utomlands för att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse och att tillämpningsproblem inte uppstår. Som anges i promemorian Ett utvidgat utreseförbud för barn (Ds 2022:9) är resor med syftet att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse också förhållandevis vanliga. Med hänsyn till den tveksamhet som Lagrådet ger uttryck för anser regeringen att det är motiverat att utforma bestämmelsen i linje med Lagrådets förslag, dvs. att särskilt ange att ett utreseförbud ska meddelas om det finns en påtaglig risk för att ett barn förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.

Möjlighet att meddela undantag från ett utreseförbud

Regeringen föreslår att bestämmelsen om tillfälligt undantag från ett utreseförbud ska omfatta även de nya grunderna för ett utreseförbud.

Grundläggande fri- och rättigheter

Regeringen bedömer att förslagen är förenliga med grundläggande fri- och rättigheter.

Uppgifter om utreseförbud hos Polismyndigheten ska omfattas av sekretesskydd

Regeringen föreslår att sekretess ska gälla för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden hos Polismyndigheten i verksamhet som syftar till att upprätthålla ett utreseförbud eller ett tillfälligt utreseförbud, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgifterna röjs. Enligt förslaget ska sekretessen gälla i högst 70 år för uppgifter i en allmän handling.

Ett utvidgat straffansvar för egenmäktighet med barn

Regeringen föreslår också att straffansvaret ska utvidgas till att omfatta gärningar där ett barn under 15 år förs bort eller annars undanhålls, om gärningen är ägnad att hindra att vård enligt LVU påbörjas.

Integritetsanalys

Enligt regeringen är den personuppgiftsbehandling som förslaget om ett utvidgat utreseförbud ger upphov till förenlig med EU:s dataskyddsförordning.

Den kommunala självstyrelsen

Regeringen bedömer att förslaget om utvidgat tillämpningsområde för utreseförbudet för barn är en proportionerlig inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juni 2024. Regeringen bedömer att några särskilda övergångsbestämmelser inte behövs.

Motionen

I kommittémotion 2023/24:2823 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) föreslås att riksdagen ska anta regeringens förslag till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga med den ändringen att uttrycket ”könsstympas,” ska införas i 31 a § sista stycket efter ”i syfte att” och ”ingå äktenskap”. Motionärerna anför att regeringens förslag endast delvis hanterar Lagrådets synpunkter på formuleringen av 31 a § i förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Enligt motionärerna kan regeringens förslag uppfattas på ett sådant sätt att det medför en risk för att möjligheten att använda utreseförbudet vid risk för könsstympning minskar i förhållande till vad som är fallet i dag.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis kan utskottet konstatera att bestämmelsen i 31 a § i regeringens förslag till lag om ändring i LVU har utformats i linje med Lagrådets förslag. I likhet med regeringen anser utskottet att könsstympning omfattas av kriteriet fysisk misshandel och att det därför saknas skäl att särskilt ange det som en grund för utreseförbud. Enligt utskottets uppfattning är lagförslaget väl avvägt. Utskottet anser alltså att riksdagen bör anta regeringens förslag till ändring och avslå motion 2023/24:2823 (S).

När det gäller övriga delar av regeringens lagförslag har det inte väckts någon motion som går emot dessa. Utskottet anser att riksdagen bör anta lagförslaget i dessa delar på de skäl som anförs i propositionen.

Lagens framtida utformning m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utreseförbud för andra än barn, stöd till barn som förts utomlands och socialtjänstens förutsättningar.

Jämför reservation 2 (MP) och 3 (S, MP).

Propositionen

Ett utreseförbud ska endast kunna meddelas för barn

Regeringen anför att ett utreseförbud ska meddelas för den som är under 18 år och att den nu gällande bestämmelsen om utreseförbud gäller endast barn. Vidare anför regeringen att det framgår av förarbetena till den nu gällande bestämmelsen om utreseförbud att åldersgränsen på 18 år motiveras med att barn generellt sett är lättare att förleda än vuxna och därför kan riskera att föras utomlands under falska förespeglningar. Vuxna får i många fall anses skyddade på andra sätt, främst genom straffrättsliga bestämmelser, och vuxna har en annan möjlighet att värja sig mot att föras ut ur landet för att utsättas för tvångsäktenskap eller könsstympas (prop. 2019/20:131 s. 67). Regeringen bedömer att dessa argument fortfarande är relevanta. Därtill nämns att utredarens uppdrag har varit begränsat till att utreda ett utvidgat utreseförbud för barn och inte för unga vuxna. Regeringen anser därför att det saknas beredningsunderlag för att behandla frågan om ett utvidgat utreseförbud även för unga vuxna inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Regeringen anför vidare att svenska myndigheter har begränsade möjligheter att agera i utlandet när ett barn redan vistas där och att detta framför allt gäller om barnet vistas i ett land där det inte finns något gemensamt regelverk att samarbeta om. Vidare anføres att det i länder där gemensamma regelverk saknas oftast finns ytterligare försvårande omständigheter t.ex. när det är fråga om barn med dubbla medborgarskap, varav det ena medborgarskapet är i det land barnet förts till och det landet inte erkänner det svenska medborgarskapet eller enbart tar det egna landets medborgarskap i beaktande.

Kunskapshöjande insats om utreseförbud

Regeringen anser att det är av största vikt att aktörerna på området är väl insatta i regelverket för att förslaget om ett utvidgat tillämpningsområde för utreseförbud ska få avsedda effekter och leda till ett utökat skydd för barn mot skadliga utlandsvistelser. Det är enligt regeringen av stor vikt att aktörerna på området är väl förtrogna med sådana omständigheter som typiskt sett ger anledning till oro för att ett barn riskerar att utsättas för en skadlig utlandsvistelse och att det finns kunskap om grupper som kan vara extra sårbara, t.ex.

barn med funktionsnedsättning. Vidare anføres att kunskapshöjande insatser är centrala även mot bakgrund av den desinformationskampanj om LVU som pågår. Enligt regeringens bedömning bör en lämplig aktör få i uppdrag att ta fram ett kunskapsmaterial i fråga om regelverket om utreseförbud för barn. I uppdraget bör också spridning av kunskapsmaterialet ingå. Vidare bedömer regeringen att reformen bör följas upp.

Ekonomiska konsekvenser

Regeringen bedömer att förslaget om ett utvidgat tillämpningsområde för utreseförbudet för barn endast kommer att medföra marginella kostnadsökningar för kommunerna, Sveriges Domstolar och Polismyndigheten vilka ryms inom befintliga anslag. Förslaget om ett utvidgat straffansvar för egenmäktighet med barn bedöms inte leda till några ökade kostnader som inte ryms inom befintliga anslag.

Motionen

Utreseförbud för andra än barn

I kommittémotion 2023/24:2825 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten att utöka åldersgränsen till 20 år. Motionärerna anför att förslaget i propositionen gäller för barn och unga under 18 år. Motionärerna menar att åldersgränsen bör utvidgas från 18 till 20 år.

Stöd till barn som förts utomlands och socialtjänstens förutsättningar

I kommittémotion 2023/24:2825 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om ökat stöd till barn som har förts bort. Motionärerna anför att det finns behov av ökade insatser för barn som har förts bort mot sin egen eller en förälders vilja och befinner sig utomlands utan möjlighet för svenska myndigheter att hjälpa barnen hem igen. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen snarast och fördjupat bör undersöka vilka resurser som behövs för att möjliggöra att lagstiftningen kan tillämpas på det sätt som det är tänkt.

Pågående arbete

Den 27 mars 2024 fick Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram och sprida kunskapsmaterial om det föreslagna nya regelverket om ett utvidgat utreseförbud för barn (S2024/00721). Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs inhämta kunskap och synpunkter från Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn) samt föra dialog med Jämställdhetsmyndigheten, Barnombudsmannen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2027.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i det som regeringen uttalat i propositionen om åldersgränsen för utreseförbud och att ett sådant förbud ska kunna meddelas endast för den som är under 18 år. Utskottet anser därför att motion 2023/24:2825 (MP) yrkande 1 bör avslås.

När det sedan gäller frågan om stöd till barn som förts utomlands delar utskottet regeringens bedömning att svenska myndigheter har begränsade möjligheter att agera i utlandet när ett barn vistas där. Utskottet anser vidare att det är av största vikt att aktörerna på området är väl insatta i regelverket för att förslaget om ett utvidgat utreseförbud ska få avsedda effekter och leda till ett utökat skydd för barn mot skadliga utlandsvistelser. Utskottet noterar och ser positivt på att det pågår ett arbete med att ta fram och sprida kunskapsmaterial om ett utvidgat utreseförbud för barn. Slutligen finner utskottet inte skäl att göra någon annan bedömning än regeringen när det gäller de ekonomiska konsekvenserna av förslaget. Sammantaget anser utskottet att det inte finns skäl för bifall till motion 2023/24:2825 (MP) yrkandena 2 och 3. Yrkandena bör avslås.

Reservationer

1. Förutsättningar för utreseförbud, punkt 1 (S)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Yasmine Bladelius (S), Mikael Dahlqvist (S), Anna Vikström (S) och Dzenan Cisija (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 31 a § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga med den ändringen att paragrafen ska ha den lydelse som reservanterna föreslår i bilaga 3.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:72 punkt 2 i denna del och motion

2023/24:2823 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S).

Ställningstagande

Lagrådet föreslog en annan formulering av 31 a § i förslaget till lag om ändring i LVU än den som finns i lagrådsremissen. Regeringens förslag hanterar endast delvis Lagrådets synpunkter. Regeringen har valt en lagteknisk lösning där man lägger till ett nytt avslutande stycke som väsentligen innebär detsamma som i gällande lag men med den skillnaden att könsstympning inte längre uttryckligen nämns i bestämmelsen. Enligt vår mening kan regeringens förslag uppfattas på ett sådant sätt att det medför en risk för att möjligheten att använda utreseförbudet vid risk för könsstympning minskar. Det förhållandet att könsstympning kan omfattas av begreppet fysisk misshandel är enligt vår mening inte tillräckligt i sammanhanget. Anledningen till detta är att socialnämnden, enligt regeringens förslag, kommer att behöva visa inte bara risken att barnet utsätts för könsstympning, såsom gäller i dag, utan även att den unges hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen på grund av den fysiska misshandeln. Regeringen föreslår därmed att det ska införas ett nytt andra led som innebär ett större krav på bevisning än vad som gäller i dag. Vi motsätter oss detta.

Riksdagen bör därför anta regeringens förslag till 31 a § förslaget till lag om ändring i LVU med den lydelse som vi föreslår i bilaga 3.

2. Utreseförbud för andra än barn, punkt 3 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2023/24:2825 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag välkomnar förslagen i propositionen om att stärka barns rättigheter. Det är uppenbart att det behövs ett starkt skydd ur barnrättsperspektiv. Jag välkomnar också den föreslagna strukturen i lagstiftningen som följer förutsättningarna för vård enligt LVU och att det ska finnas en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas för att lagstiftningen ska gälla. Förslaget i propositionen gäller dock för barn och unga under 18 år. Ett flertal remissinstanser har lyft fram att åldersgränsen bör utvidgas från 18 till 20 år. Jag håller med om detta. En ung människa som är utsatt för hårt tryck kan ha svårt att stå upp för sig själv och sätta emot, även när hen har fyllt 18 år. Ett skydd bör därför finnas ytterligare ett par år. Jag menar att en rimlig gräns för detta är 20 år, dvs. fram till det att den unge har fyllt 21 år. I sammanhanget måste den unges inställning beaktas och få en avgörande betydelse vid bedömningen.

Regeringen bör se över frågan och därefter återkomma till riksdagen.

3. Stöd till barn som förts utomlands och socialtjänstens förutsättningar, punkt 4 (S, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Yasmine Bladelius (S), Mikael Dahlqvist (S), Anna Vikström (S), Ulrika Westerlund (MP) och Dzenan Cisija (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2023/24:2825 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Vi anser att det finns behov av ökade insatser för barn som har förts bort mot sin egen eller en förälders vilja och befinner sig utomlands. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

Vi anser också att det är angeläget att socialtjänsten och förvaltningsdomstolarna tillförs de resurser som behövs för att den nya lagstiftningen ska fungera väl. I propositionen anges att regeringen bedömer att förslagen medför marginella kostnadsökningar som ryms inom de befintliga ekonomiska ramarna. Vi delar inte den bedömningen. Enligt vår mening är det ett grannliga arbete att bedöma de situationer som lagstiftningen är tillämplig på och att säkerställa att barns möjlighet att resa inte ska begränsas när det inte behövs. I sammanhanget behöver man ha i åtanke att förslaget inte bara handlar om situationer där det skulle kunna vara aktuellt med vård enligt LVU. Det kan exempelvis också handla om situationer där barn lever i en familjesituation som i och för sig är bra men där släktingar i hemlandet utövar ett starkt tryck och inflytande som barnets föräldrar kan ha svårt att stå emot. Regeringen bör därför snarast se över vilka resurser som behövs för att möjliggöra att lagstiftningen kan tillämpas på det sätt som det är tänkt.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2023/24:72 Ett utvidgat utreseförbud för barn:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Följdmotionerna

2023/24:2823 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S):

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga med den ändringen att uttrycket ”könsstympas,” ska införas i 31 a § sista stycket mellan ”i syfte att” och ”ingå äktenskap”.

2023/24:2825 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utöka åldersgränsen till 20 år och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat stöd till barn som har förts bort, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast och fördjupat bör undersöka vilka resurser som behövs för att lagstiftningen ska kunna tillämpas på det sätt som det är tänkt och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 4 § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.4 §¹

Den som obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som har vårdnaden om barnet döms för *egenmäktighet med barn* till böter eller fängelse i högst ett år, om gärningen inte utgör brott mot frihet. Detsamma gäller, om den som gemensamt med någon annan har vårdnaden om ett barn under femton år utan beaktansvärt skäl egenmäktigt skiljer barnet från den andra vårdnadshavaren eller om den som ska ha vårdnaden obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tar sig rätt.

Till ansvar enligt första stycket döms också den som obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som vårdar barnet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, om gärningen inte utgör brott mot frihet eller främjande av flykt.

Till ansvar enligt första stycket döms också den som

1. obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som vårdar barnet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, om gärningen inte utgör brott mot frihet eller främjande av flykt, *eller*
2. för bort eller annars undanhåller ett barn under femton år, om gärningen är ägnad att hindra att vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga påbörjas och gärningen inte utgör brott mot frihet.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, ska *gärningsmannen dömas* till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2024.

¹ Senaste lydelse 2014:303.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs att 31 a och 31 i §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas, ska han eller hon förbjudas att lämna Sverige (utreseförbud).

Föreslagen lydelse

31 a §¹

Ett utreseförbud ska meddelas för den som är under 18 år, om det finns en påtaglig risk för att

1. han eller hon förs utomlands eller lämnar Sverige, och

2. hans eller hennes hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen på grund av

– fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i boendemiljön, eller

– eget missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Ett utreseförbud ska också meddelas om det finns en påtaglig risk för att den unge förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.

31 i §²

Socialnämnden får för en viss resa besluta om ett tillfälligt undantag från ett utreseförbud. Sådant beslut får endast fattas om det inte finns någon risk för att den unge förs utomlands eller lämnar Sverige eller under resan förs eller beger sig till annat land i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas.

Socialnämnden får för en viss resa besluta om ett tillfälligt undantag från ett utreseförbud. Sådant beslut får endast fattas om det inte finns någon risk för att den unge förs utomlands eller lämnar Sverige eller under resan förs eller beger sig till ett annat land och då drabbas av eller utsätter sig själv för sådana förhållanden som föranlett utreseförbudet.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2024.

¹ Senaste lydelse 2020:352.

² Senaste lydelse 2020:352.

3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 35 kap. 20 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt rskr. 2023/24:130 Föreslagen lydelse

35 kap.

20 §

Sekretess gäller hos Polismyndigheten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgiften röjs och uppgiften hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,
2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,

3. ärende om handräckning enligt
a) lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten eller insatser för barn i form av skyddat boende med samtycke för endast en av vårdnadshavarna, eller

b) lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård,
4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, *eller*

5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare.

4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken,

5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare, *eller*

6. verksamhet som syftar till att upprätthålla ett utreseförbud enligt 31 a eller 31 d § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2024.

BILAGA 3

Reservanternas lagförslag

Reservation 1 (förslagspunkt 1)

Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Regeringens lagförslag

Reservanternas lagförslag

31 a §

Ett utreseförbud ska meddelas för den som är under 18 år, om det finns en påtaglig risk för att

1. han eller hon förs utomlands eller lämnar Sverige, och
2. hans eller hennes hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen på grund av
 - fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i boendemiljön, eller
 - eget missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Ett utreseförbud ska också meddelas om det finns en påtaglig risk för att den unge förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.

Ett utreseförbud ska också meddelas om det finns en påtaglig risk för att den unge förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att *könsstympas*, ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.